GRATIA DISCRIMINANS.

Concio ad Clerum.

Habita CANTABRIGIÆ in Ecclesia B. *Mariæ, Ian.* 12. 1625.

Per

Sa: Wardum S^æ Theologiæ Doctorem, Professorem Theologicum D^næ *Margaretæ*, Collegiiq; *Sidneiani* in eadem Academia Præfectum.

Emendatior et auctior.

LONDINI,
Excudebat *Milo Flesher*: impensis *Roberti Mylbourne*. 1627.

6

Dexter 552

ALMÆ MATRI
ACADEMIÆ
CANTABRIGIENSI,
GRATIÆ DISCRIMINATRICIS
SEMPER ASSERTRICI,

Alumnus

S. W. Professor Theol. *D. Marg.*
Do, Dico, Consecróque.

AGe, perge Cathedrã ornare (quod facis) sacrã
Subtilitate, non levi, rapidâ, vagâ,
Sed orthodoxa quam coronat veritas,
Et justa firmat soliditas patiens libræ.
Antiquitatis crypta tu penetras frequens,
Scholasticorum tu profundos vortices.
Te nulla fallit, nulla te scium latet
Distinctionum tela, rationum stropha
Tam perspicacem mente, judicio gravem,
Linguis peritum, tamq; nervosum stylo.
His addo genium temperatum, εἰρωνικὸν,
Placidum, modestum, lite rixosâ procul.
Age, perge, Caussæ fortis adsertor Dei,
Perge obloquenti huic obloqui superbiæ,
Quæ, quod supernè fit, voluntati arrogat:
Tuêre partes optimas solers pugil,
Prædestinantis munus immeritum Patris
Adoptionem, & perpetem constantiam:
Quæ summa nobis donat, haud vendit, bona.
Discriminantis Gratiæ quis sit vigor
Ostendis, unum separantis altero.
Cordis rigentis illa duritiem domat
Ictu efficaci, dúmque nutat anxius,
Pendentis animi tollit æquipondium.

Non hoc voluntas ipsa, motu libero
Determinante gratiam, præstat sibi:
Sed Liberator, *qui voluntatem bonam,*
Non invenire, sed facere semper solet:
Nec sequitur ipsam, sed suo nisu trahit.
Iaculum petendo dirigit manus scopo;
Haud calamus, haud vel arcus ipse, dexteram.
Nostra est voluntas arcus: huic meta est Salus:
Fides sagitta: Gratia est mittens manus.
Sed & arcus hic distortus, ac metæ impotens,
Donec refinxit, & tetendit, artifex:
Nec sibi sagittam format, aut nervo applicat,
Sed de pharetrâ desuper plenâ accipit:
Chordæ admovetur hinc, & hinc emittitur.

Sic approbavit hunc lubens libellulum.

THO: GO:

CONCIO AD CLERVM, HABITA *CANTABRIGIÆ*, in Eccleſia B. *Mariæ*, *Ian.* 12. 1625.

Ad Philippenſes 2. verſ. 12, & 13.

Cum metu, & tremore veſtram ſalutem operamini: Deus enim eſt, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona ſua voluntate.

PAVLVS Apoſtolus verſu 12. hortatur *Philippenſes*, ut, ſicut anteà ſemper ex quo nomen ſuum Chriſto dediſſent (exemplo Chriſti) obedientes ſeſe præſtiterant Dei præceptis ab Apoſtolo recenſitis, ita deinceps facere pergant, ſi gloriæ Chriſti, cujus ſuprà meminerat, participes fieri velint. Illud initio hujus verſus, (*ſicut ſemper obediſtis*) videtur Parentheſi includendum; ut ſenſus ſit, Itaque fratres mei dilecti (*ſicut ſemper obediſtis*) quaſi diceret, id, quod hactenus feciſtis] *operamini ſalutem veſtram cum metu & tremore*. Non tantùm ſicut me præſente feciſtis, aut facere ſoletis, ſed nunc multò magis me abſente: ſic enim palàm oſtendetis

ostendetis vos id facere ex animo propter Deum, & non serviliter, seu ὑποπτικῶς, quasi nobis placere studentes. Hic videtur esse sensus partis prioris hujusce versus duodecimi.

Hisce verbis postremis modò lectis, hortatur Apostolus dilectos *Philippenses*, ut salutem suam operentur & conficiant, pergendo in studio obedientiæ, & stadio pietatis; *Cum metu, & tremore salutem vestram operamini*: & rationem subjungit, *vers.* 13. *Quia Deus est, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona sua voluntate.*

Videtis textus nostri membra duo:
1. Officium præstandum, ad quod Apostolus hortatur, *vers.* 12.
2. Rationem hortationis, *vers.* 13.

In officio præstando, duo notanda veniunt,
1. Actus præscriptus, *Salutem vestram operamini.*
2. Modus præstandi, *Cum metu & tremore.*

Ratio hortationis præcipuè sumitur à *modo*: Rationem enim subjungit Apostolus, cur salutem suam operaturi sunt isto *modo*, cum metu et tremore; *Quia Deus est, qui operatur & velle, & perficere, pro bona sua voluntate*: ubi duplex ratio redditur cur isto *modo* cum metu & tremore salutem suam operaturi sunt:

Prima

Prima ſumpta eſt ab efficiente cauſa hujus operationis; *Deus enim eſt, qui operatur*: id quod explicatur per partes hujus operationis; *Deus enim operatur* tùm { *velle* / *perficere*.

Secunda, à cauſa impulſiva hujus ἐνεργείας bipartitæ; éſtque Dei beneplacitum: Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle, & perficere, *pro bona ſua voluntate*.

De hiſce ſuo ordine. & Primò de actu præſcripto. Actus, ad quem hortatur, eſt propriæ ſalutis operatio. Carceres jam pietatis ingreſſi fuerant *Philippenſes*; monet Apoſtolus, ut in ſtadio pergant, ut verſus metam ad βραβεῖον ſupernæ vocationis contendant. *cap.* 3. 14. Phil. 3. 14.

Non dicit Apoſtolus nudè ἐργάζεσθε (inquit *Chryſoſt.*) ſed κατεργάζεσθε, id eſt, (ut ipſe interpretatur) μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας, accuratè, magnóque cum ſtudio operamini. *Chryſoſt. Homil. ad Philip.*

Salus æterna eſt ſummum cujuſque hominis bonum, & ultimus finis, qui omnibus mediis, quibus ad beatitudinẽ perducimur, amabilitatẽ, ordinem, & menſuram ſuam confert. Intentio hujus finis eſt ſummum & primarium opus creaturæ rationalis: operari propter hunc finem eſt operatio omnium, quæ ad hominem ſpectant, longè graviſſima, & maximi momenti: ideóque non mirum, ſi Apoſtolus imprimis hortetur *Philippenſes*, ut præ omnibus *ſuam ſalutem operentur*. *Salus ſummum cujuſq; bonum.*

In politeia ſalus populi eſt ſuprema lex: In vita Chriſtiana ſalutis operatio eſt ſummum præceptum: huic ergò operi imprimis incumbendum; huic omni cura & diligentia invigilandum: huic conficiendo omne ſtudium & ultimus conatus adhibendus eſt. Iubet Servator; Quærite primùm regnum Dei & ejus juſtitiam: idem eſt quærere regnum Dei & ejus juſtitiam, & operari propriam ſalutem; ergò primo in loco *operamini veſtram ſalutem.* Math. 6.

Quod *Seneca* olim de Philoſophia; Sive aliquid habes, ô jam philoſophare; ſive nihil, hoc priùs quære quàm quidquam: hoc de noſtræ ſalutis operatione multò verius afferendum; Sive aliquid habes, ſive nihil, operare tuam ſalutem; hanc priùs quære quàm quidquam. *Seneca Epiſt.* 17.

Rationes plures in promptu. 1. Noſtri melior pars anima eſt: ſalus animæ eſt ſalus totius hominis: meritò poſcit ſtudia majora & priora pars melior. 2. Æterna momentaneis præferenda, *Operamini* (inquit Servator) *non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam:* Æternum gloriæ pondus nobis conficitur (inquit Apoſtolus noſter) *dum non ſpectamus temporaria, quæ cernuntur, ſed quæ non cernuntur, æterna.* 3. Supervacanea neceſſariis poſtponenda; operari autem propriam ſalutem eſt unicum illud neceſſarium, & id, pro quo Apoſtolus (capite ſequenti) reliqua omnia pro ſtercoribus duxit. 1. 2. 2 Cor. 4. 18. 3. Luc. 10 42. Philip 3. 7.

Hinc ergò diſcamus, optimum eſſe curam principalem animæ impendere; ut, quæ utilitate prior eſt, non ſit conſideratione poſterior. Curandum

randum eſt, ut primas apud nos curas, quæ prima habentur, obtineant, ſummáſque ſibi ſolicitudinis partes, quæ ſumma eſt ſalus, vendicet. Omnia vincat eo ſtudio, quo præcedat omnia : ut præclarè *Eucherius*. *Quid prodeſt homini* (inquit Servator) *ſi mundum univerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?* Proinde *non poteſt ulla compendii cauſa conſiſtere, ſi conſtet animæ intervenire diſpendium*, inquit idem *Eucherius* : meritò igitur hortatur Apoſtolus *Philippenſes*, *veſtram ſalutem* κατεργάζεσθαι. Hoc primum.

Eucher. Epiſt. ad Valerian. cognatum.

Matth. 16. 26.

Eucher. ut ſupr.

2. Ex hac Apoſtoli hortatione rectiſſimè etiam evincitur in homine regenerato & liberato (quales hoſce *Philippenſes* jam eſſe præſumit Apoſtolus) eſſe liberum in operibus pietatis, & ſalutem ſpectantibus arbitrium. Vt quid enim tam ſedulò moneret Apoſtolus *Philippenſes*, ut *ſuam ſalutem operentur*, ſi non aliquatenus penes eos fuiſſet hoc ipſum, propriam ſalutem operari, & quidem *liberè* operari : neque id ex *libertate illa*, quæ immunis eſt à *ſola coactione*, ſed etiam, quæ immunis eſt ab *omni naturali neceſsitate?* Neque enim operantur pii ſuam ſalutem *ſponte* tantùm, quomodo grave tendit deorſum, aut apis mellificat, aut aranea telam texit, ut quæ operationes ſuas ſuſpendere non nôrunt, ad quas à propriâ naturâ, vi quadam irreſiſtibili determinantur, imò nec ut brutum cum ex diſciplina, apprehenſione & metu verberum naturalem ſuum appetitum cohibet, & pabulo ſuo contra naturalem inclinationem ſponte abſtinet; ſed ita ſponte operantur regeniti homines, ut etiã agant ἐκ προαιρέσεως ex *præ-*

2. *Liberum arbitrium eſſe in homine ad opera pietatis.*

Homo non ſponte ſolùm agit.

Sed & liberè. vid. Irenæum lib. 4. adverſ. Hæreſes. c. 72.

 electione,

electione, & *potestate electivâ*, quæ non videtur cum coactatione ad unum, & necessitate naturali posse consistere; cùm electio inter plura sit, semperque supponat, saltem in homine, præviam consultationem, & antecedaneum rationis de objecti indifferentia plenum & perfectum judicium; imò & indifferentiam in ipsa potentia volendi, & resistibilitatem; & ita semper & velit, & agat, ut saltem *non velle*, & *non agere* possit. Habitus enim, sive dona gratiæ, quæ renatis infunduntur, eos reddunt ad benè sanctéq; operandum habiles quidem & idoneos, sed necessitatem haud imponunt actus sibi conformes producendi. Rectè Durandus, *Habens habitum potest velle oppositum ejus, ad quod inclinat habitus.* Et in eandem sententiam alicubi Bellarminus, *Nullus habitus in viatore determinat ad agendum.* Nisi ita se res haberet, ut quid Apostolus hîc tam seriò hortaretur Philippenses, ut suam salutem operentur? Nisi etiam in ipso primo actu credendi, & convertendi voluntas ageret per modum agentis liberi, ut quid Prophetæ tam solicitè monerent: ut Deo vocanti & excitanti consentiamus? ut quid nobis imputarent, quòd non consentiamus? *Vocavi vos, & non respondistis;* Ierem. 7. 13. Matth. 23. 37. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti?* Denique; ut quid staret Christus ad ostiū cordis nostri pulsans & expectans, donec aperiamus? Quorsum hæc omnia, nisi ut intelligamus ipsum consentire, respondere, operari, sive non consentire, non respondere, non operari esse actus humanæ voluntatis connaturali suo modo agentis? Ita tamen, ut, cum rectè agat *obediendo*, id Gratiæ divinæ Apoc. 3. 20.

vinæ tribuendum sit, cum malè agat *repugnando*, id innatæ pravitati sit imputandum. Id ipsum insuper evincunt minæ, promissiones, præcepta, increpationes divinæ, quæ in sacris oraculis passim occurrunt. De hisce videndus *Augustinus*.

Aug de Grat & lib. arbit. c. 1. 2. 3. & 4, Nec in conversione, nec post tolluntur à voluntate.

Hoc igitur necessariò asserendum est, ut, calumniam crebrò, sed immeritò nobis inustam abstergamus. Nos enim liberè profitemur, nec gratiam operantem, nec cooperantem, nec in conuersione, nec post conuersionem tollere ab humana voluntate in ipso eliciti sui actus exercitio *potentiam resistendi, & dissentiendi, si velit*: Est enim hæc resistibilitas *connata* & *nativa*, ab ipsa voluntate, quâ potentia naturalis, inseparabilis, & propria passio, quæ fluit à voluntate, quâ potentia libera. Quandocunq; enim vult & consentit, vult & consentit *resistibiliter*, id est, ita suum præbet consensum, ut si ipsa noller, talem consensum non eliceret. Præclarè in hanc sententiam *Augustinus*: In rectè faciendo nullum est vinculum necessitatis, quia est libertas charitatis.

1 *Resistibilitas connata.*

De natur. & grat. c. 65.

2 Certum est, gratiam Dei, nec in actu conversionis, nec post quamdiu hîc vivitur, penitus tollere vitiosam illam resistendi ac renitendi possibilitatem, vel potiùs insitam pronitatem ad resistendum motibus Spiritus Sancti, quam ab exordio nostræ nativitatis omnes nimis veraciter experimur; Hanc, distinctionis ergò, resistibilitatem *adnatam* & *adauctam* dicere possumus.

2. *Adnata.*

3 Addo gratiam Dei, nec in actu conversionis, nec post, tollere omnem *actualem resistentiam* ex vitiosa hac renitendi pronitate profectam; tantum

3. *Actualis resistentia.*

abeſt, ut *omnem reſiſtendi poſsibilitatem* per gratiam ademptam exiſtimemus.

Auguſt. Ep. 89. q. 2. Fulgent. lib. 2 de verit. prædeſt.

Rectiſſimè ergò *Auguſtinus*; Liberum arbitrium non ideò tollitur, quia juvatur, ſed ideò juvatur, quia non tollitur. Et *Fulgentius*; Gratiâ Dei humanum non auferetur, ſed ſanatur arbitrium; non adimitur, ſed corrigitur; non removetur, ſed illuminatur; non evacuatur, ſed adjuvatur.

Ex hac ergo Apoſtoli hortatione, *Operamini ſalutem veſtram*, rectiſſimè infertur liberum hominis in operibus pietatis arbitrium.

Atque hæc de actu *Philippenſibus* præſcripto; *operamini ſalutem veſtram.*

3um Modus operandi ſalutem debet eſſe cũ timore & tremore.

Modum operandi explicat Apoſtolus verbis ſequentibus, Cum metu & tremore: *Operamini ſalutem veſtram cum metu & tremore.* Recte enim *Auguſtinus* obſervavit rationem hîc reddi, cur hoc modo operanda ſit ſalus: *ſc.* Cum timore, et tremore: quia quòd aliquid boni aut velitis, aut faciatis, hoc non eſt ex vobis, ſed ex Deo: *Deus enim eſt qui operatur velle & perficere, pro bona ſua voluntate.*

Timor & tremor.

Timor & tremor differunt: quòd timor ſit cordis, tremor corporis: ut *Haymo*, & Gloſſa ordinaria. Atq; tremor timoris vehementioris effectus eſſe ſolet. Verùm, ubi conjunguntur, ferè in Scripturis non aliud ſignificant, quàm ſolicitudinem operandi cum metu offendendi: ſic apud Apoſtolum, 1 *Cor.* 2. Et ego in infirmitate, *& timore, & tremore* multo fui apud vos. Et 2 *Cor.* 7. Apoſtolus ait *Titi* Viſcera erga eos affecta eſſe, dum reminiſcitur (inquit) quomodo illum *cum timore*

Quid ſit operari cum timore & tremore.

1 Cor. 2. 3.

2 Cor. 7. 15.

&

& tremore exceperitis (id est) dum in memoriam revocat quanta cum solicitudine eum à me missum susceperitis, metuentes, ne quid in vobis esset, quod eum offenderet. Alibi etiam ad *Ephes. 6.* Apostolus hortatur Servos, ut auscultent Dominis suis, *cum timore & tremore*, (id est) cum solicitâ reverentiâ: nam servilis metus minimè probatur in servis Christianis. Ephes. 6. 5.

Augustinus rectè animadvertit Apostolum hîc alludere ad illud *Psalmistæ: Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Hisce ergò verbis solicitam reverentiam, seu solicitudinē cum metu Deum offendendi in salute operanda exigit Apostolus à *Philippensibus*; & meritò quidem exigit: siquidem si ubiam ita operandum sit, certè in hoc negotio salutis. Hoc enim opus primarium, & verè palmarium est Christianorum, ut saluti suæ invigilent, & in operibus piis & salutaribus sese exerceant. Æquum ergò est, ut omnem curam & solicitudinem in hoc arduo salutis negotio, tum promovendo, tum consummando impendant. *Aug. de Nat. & Grat. c. 33*

Docet itaq; hisce verbis Apostolus, quo animi affectu operari salutem debeamus; ut, *sc.* solicitè, cautè, cum timore & humilitate in pietatis stadio curramus, siquidem *cum metu & tremore operari* non aliud est, quàm ex serio timore & solicito humiliter operari. Hîc ergò Apostolus facessere vult ab animis fidelium duas maximas pestes in salute nostra conficienda, securitatem carnis, & animi superbiam; solicitudo securitatem & somnolentiam excutit; timor superbiam & præsidentiam arcet: securitas carnalis negligentiores nos reddit *Duæ pestes in salute operanda vitanda: Securitas carnalis, Superbia.*

reddit in bonorum operum ſtudio, undè in multa facinora facilè illabimur; ſuperbia facit, ut in benè operando inſoleſcamus, nobiſq; tribuamus id quod ſolius gratiæ divinæ beneficio debemus, quâ peſte nihil ad perniciem animarum creandam, & iram Dei provocandam periculoſius.

Diabolus arte ſua veteratoriâ uſus, 1. Nos carnaliter ſecuros reddere in ſalutis negotio ſatagit; ſi hâc non ſuccedat, elatos & ſuperbos reddere conatur. Pulchrè *Auguſt. Superbia etiam in ipſis rectè factis cavenda eſt,* (id eſt) *in ipſa via juſta, ne dum homo, quod Dei eſt, deputat ſuum, amittat quod Dei eſt, & redeat ad ſuum.* Et alibi, *Quando jubetur, ut operentur, liberum eorum convenitur arbitrium; ſed ideò cum timore & tremore, ne ſibi tribuendo quòd benè operantur, de bonis, tanquam ſuis, extollantur operibus.*

Aug. de Nat. & Grat. c. 33

Aug. de Grat. & lib. arb. c. 9.

Navigandum igitur eſt ad tutiſſimum æternæ ſalutis portum inter *Scyllam* & *Charybdim*, inter *Scyllam* carnalis ſecuritatis, & ſuperbiæ *Charybdim*: ſolicitudo pia facit, ut *Scyllam* ſtudioſè vitemus; timor ſalubris, ut *Charybdim* declinemus.

Nullus *Romæ* ad templum *Honoris* patebat aditus, niſi per templum *Virtutis*: Non itur ad cœlum, niſi per anguſtam viam, per viam ſolicitudinis, timoris, humilitatis, patientiæ, & id genus virtutum, per ſedulum uſum mediorum ſalutis; Deniq; in omnibus fidei & pœnitentiæ exercitiis, precandum, jejunandum, vigilandum eſt nobis: membra carnis ſunt mortificanda omnibus, qui ſupernæ vocationis βραβεῖον reportare, & ad metam æternæ beatitudinis pervenire cupiunt.

Fidelis

Fidelis sermo est (inquit Apostolus), *Si commortui cum eo simus, & convivimus; si sustinebimus, etiam cum eo regnabimus.* 2 Tim. 2. 11.

Rectè *Augustinus*: *Discunt* (filii Dei) *in ipsa via justa cum tremore se exultare debere, non sibi arrogando, tanquam de sua virtute, fiduciam permanendi, nec dicendo in abundantia sua, non movebor in æternum, propter quod iis dicitur, Servite Domino in timore, & exultate ei, ne quando irascatur Dominus & pereatis de via justa.* — *Quid ostendens, nisi eos esse communitos, qui jam ambulant in via justa, ut in timore Deo serviant; id est, non altum sapiant, sed timeant, quod significat, non superbiant, sed humiles sint?* Unde & alibi dicit, (*Rom.* 12.) *Non alta sapientes, sed humilibus consentientes; exultent Deo, sed cum tremore, in nullo gloriantes, quando nostrum nihil: ut qui gloriatur, in Domino glorietur.*] Hæc Aug. *Aug. de Corrept. & Grat. c. 9.*

Pulchrè etiam *Tertullianus*. *Doctrinæ index disciplina est.* — *Ubi Deus, ibi metus in Deum, qui est initium sapientiæ; ubi metus in Deum, ibi gravitas honesta, & diligentia attonita, & cura solicita, & adlectio explorata, & communicatio deliberata, & promotio emerita, & subjectio religiosa, & apparitio devota, & processio modesta, & ecclesia unita, & Dei omnia.*] Hæc ille. *Tertul. de præscript. c. 43.*

Vt operemur salutem nostram hoc modo *cum metu & tremore* permulta meritò suadent: naturæ nostræ imbecillitas, ignorantia agendorum, difficultas ad bonum, propensitas ad malum, illecebræ carnis, ἐγκαύματα hostium salutis, ignita Diaboli jacula, nostra ad superandas tentationes im- *Motiva ad operandum salutem dicto modo.*

potentia, quæ tamen omnia eò ſpectant, (ita ordinante & diſponente divina ſapientia) ut inde diſcamus cum omni humilitate noſtram impotentiam agnoſcere, nobiſmet abrenunciare, occaſiones peccati vigilanter cavere, ab inani propriæ dignitatis confidentia abhorrere, ad divinam clementiam confugere, omnibus ejus gratioſis promiſſionibus adhærere, & ex ejus miſericordia, quanti quanti ſumus, toti dependere, & inde læta omnia, & ſœlicſſima expectare.

Ob. Romanenſium.

Romanenſes hinc colligunt Apoſtolum, cum hortetur *operari ſalutem cum timore & tremore*, omnem & gratiæ præſentis & ſalutis futuræ certitudinem ablegare, dam docere: ideóque neminem aut debere, aut poſſe de ſua in gratiam receptione, & ad vitam æternam acceptatione, & quidem minus de ſua in gratia perſeverantia ſtatuere, aut certò confidere. Quibus adſtipulantur, quoad hoc ultimum de perſeverantia, *Remonſtrantes Belgici.*

Remonſtrantium.

Sol. At nihil minus ex hoc loco concluditur: id quod amplius conſtabit ex illo loco Pſalmiſtæ, ad quem alludere videtur Apoſtolus, *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Cum enim hortetur Pſalmiſta, ut exultemus Domino cum tremore, talem timorem & tremorem intelligit, quæ cum exultatione in Domino conſiſtere poſſit: ſi autem timor & tremor cum exultatione pia conſiſtere poſſint, utiq; excludunt dubitationem de divina erga nos benevolentia, & pendulam incertitudinem: Non enim exultamus, niſi de his, de quibus certi ſumus, nec niſi quando, &

Sol.

Pſal. 2. 11.

Tremor cum exultatione conſiſtit.

quatenus

quatenus certi sumus; exultationi siquidem, non minus quàm fidei sanctorum, subesse falsum non potest. Servire igitur Domino cum timore & exultare ei cum tremore non aliud est, quàm Domino servire, eique exultare cum solicitudine & timore offensæ divinæ; sic enim Domino serviendo, ei exultamus; fidem iam optimam, & de præsenti justitia & gratia, & de salute futura concipiendo, quarum neutrius firma fiducia absq; solicitudine & metu aut haberi, aut separari potest.

Hinc per Prophetam populo suo, quo cum novum fœdus pangit, promittit Deus timorem, Ierem. 32. 41. *Timorem meum dabo in cor eorum, ut à me non recedant.* Quod quid est aliud (inquit Augustin. de bono perseverant. c. 12.) *quàm talis ac tantus erit timor meus, quem dabo in cor eorum, ut mihi perseveranter adhæreant.* Et Hieronymus in Ierem. 32. *Sic liberum (Deus) donat arbitrium, ut tamen ipse timor, qui tribuitur, gratiæ permaneat largitoris.* *Aug. de bono perseverant.* *Hieronym. in Ier. 32.*

Præclarè Bernardus; *Timor maxima spei est materia, quia timor est donum Dei dirigens nos ad salutem, & ex perceptione præcedentium donorum firma est expectatio futurorum.* *Ber. serm 15. in Psal. Qui habitat.*

Et antè eum Cyprianus ex Scripturis evincit timorem Domini esse *fidei & spei fundamentum, & firmamentum.* Et in egregia illa ad Donatum epistola; *Dei est* (Dei inquam est) *omne quod possumus, inde vivimus, inde pollemus, inde sumpto & concepto vigore hic adhuc positi futurorum indicia prænoscimus. Sit tantùm timor in nobis innocentiæ custos.* Tantùm ergo abest ex mente Cypriani, ut *Cyp. lib. 3. ad Quirin.* *Lib. 2. Ep. 2.*

timor innocentiæ cuſtos excludat ſalutis fiduciam, ut inde hîc adhuc poſiti futurorum indicia prænoſcamus, quatenus ſolicita ex timore innocentiæ cuſtodia ſit *& occultæ prædeſtinationis indicium, & futuræ fœlicitatis præſagium*, ut verbis Bernardi utar.

Bern. de grat. & libero arb. in fine.

Illud etiam addo, tantùm abeſſe, ut operari ſalutem *cum timore & tremore*, omnem fiduciam ſalutis futuræ excludat, ut abſque hac nulla vera fiducia concipi poſſit. Ita enim comparatum eſt, Deo ſic ſapientiſſimè ordinante, ut pro gradu ſolicitudinis reſpondeat gradus fiduciæ, ut ubi major ſolicitudo ſit, ibi major ſit fiducia, ubi minor ſolicitudo, ibi minor fiducia, ubi nulla ſolicitudo, ibi nulla fiducia; Vtque certum eſt, extra ſtudium ſanctitatis & ſolicitudinem operandi ſalutem cum metu & tremore, nullam haberi poſſe de ſalute conſequenda veracem fiduciam; ita æquè certum eſt, ex ſtudio ſanctitatis & dicta ſolicitudine in exercitiis fidei, pœnitentiæ, timoris, dilectionis, & id genus aliis timoratam conſcientiam præclaram concipere de æterna ſalute conſequenda confidentiam.

Devotiſſimè *Gregorius, Deum ſitiens anima prius timore compungitur, poſt amore: at verò cum longa mœroris anxietate fuerit formido conſumpta, quadam jam de præſumptione veniæ naſcitur ſecuritas, & in amore cæleſtium gaudiorum animus inflammatur.*

Greg. lib. 6. ep. 23. c 187.

Concludo hunc locum cum *Bernardo* ſerm. 9. in Cant.

Bern. ſerm. 9 in Cantic.

Quanta putas ex hac manſione inter animam & verbum

verbum familiaritatis gratia oriatur, quanta de familiaritate sequatur fiducia? non est (ut opinor) quòd jam talis anima dicere vereatur, dilectus meus mihi. Quæ ex eo quòd se diligere & vehementer diligere sentit, etiam diligi nihilominus vehementer non ambigit, ac de sua singulari intentione, solicitudine, cura, opera, diligentia, studióque, quo incessanter & ardenter invigiles, quemadmodū placet Deo, æquè hæc omnia in seipso indubitanter agnoscit. Et mox. *Amor Dei amorem animæ parit, & illius præcurrens intentio, intentam animam facit, solicitudóque solicitam; nescio enim qua vicinitate naturæ, cum semel revelata facie gloriam Dei speculari anima poterit, mox illi se conformari necesse est, atque in eandem imaginē transformari. Igitur qualem te paraveris Deo, talis oporteat appareat tibi Deus, cum sancto sanctus erit, cum innocente innocens erit; quidni æquè & cum amante amans, & cum vacante vacans, & cum intento intentus, & solicitus cum solicito.*

Accepistis officium ad quod hortatur Apostolus, ejúsque { actum. / modum.

Ratio hortationis, cur Philippenses hoc modo *cum metu & tremore salutem operaturi sunt*, sequitur; éstq; duplex. 1. ex efficiente hujus operationis, Deo nimirum; *Deus enim est, qui operatur*: id quod explicat Apostolus per partes hujus operationis, quæ sunt { *velle*, / *perficere*. *Ratio hortationis 1ª.*

Deus enim est qui operatur & velle, & perficere. 2. desumitur à causa impulsiva, estque Dei *διάνοια*, Dei bonitas & beneplacitum; *Deus enim est, qui operatur* *2ª.*

ratur tum velle, tum perficere pro bona sua voluntate.

Quod ad rationem primam attinet desumptam ab efficiente: Deus (inquit Apostolus) est ille ὁ ἐνεργῶν, est ille, qui operatur: operatio hæc salutis propriis viribus non efficitur; *Deus enim est, qui operatur,* καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν, *& velle & perficere.*

Vbi rationem reddit Apostolus, non *actus*, sed *modi*, ut diximus; non enim hîc ratio redditur liberæ cooperationis nostræ in operibus piis & salutaribus, ad quam hortatur Apostolus; sed cur cum serio & solicito timore operari debeant; cum hoc non sit propriarum virium opus, sed opus Dei, cujus est operari tùm velle, tùm perficere: quæ explicatio frequenter occurrit apud *Augustinum*, & ejus sequaces *Prosperum*, *Fulgentium*, & alios.

Quæstio. Hîc quæri solet, cur Apostolus hortatur nos operari salutem, & tamen subjungat, Deum operari tùm velle, tùm ipsum perficere.

Sol. Hæc quæstio ab antiquis temporibus magnas turbas in Ecclesia excitavit, præsertim ab eo tempore, quo exortus est *Pelagius*, & *Semi-Pelagiani*; postea etiam Scholasticorum temporibus sic conqueritur *Bradwardinus* noster: *Totus penè mundus, ut timeo, & doleo* (inquit) *post hunc abiit, & erroribus ejus favet.* *Vasquezius* Iesuita liberè fatetur, *Scholasticos quamplures lapsos fuisse in errorem Massilienſium, & in negotio conversionis asseruisse usum liberi arbitrii esse ex nobis.*

Bradward. de causa Dei. l. 2.

Vasq. in prim. part. disp. xci. c. 10. 12.

Annis abhinc 40, aut circiter, inter *Dominicanos* & *Iesuitas* eadem quæstio novo titulo *de Auxiliis* vexata est, imò & inter Iesuitas ipsos adhuc vexatur:

vexatur: & nuperrimè inter ipsos reformatos in vicino Belgio, nempe *Remonstrātes*, & *Cōtra remonstrantes*. In hisce temporum angustiis varia hujus controversię capita vix recensere possum, multò minus judicium nostrum se ipsis capitibus apud vos proferre.

Pelagius in commentario in locum, qui inter *Hieronymi* opera etiamnum extat, sic exponit: *Velle operatur Deus suadendo, & præmia pollicendo.* Alibi sic referente *Augustino.* lib. de Gratia Christi, *Operatur in nobis velle quod bonum est, velle quod sanctum est, dum nos terrenis cupiditatibus deditos, & mutorum more animalium tantummodo præsentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine & præmiorum pollicitatione suscendit, dum revelatione sapientiæ in desiderium Dei stupentem suscitat voluntatem, dum nobis suadet omne quod bonum est.* Verum *Augustinus* hanc rejicit explicationem. *Explicatio Pelagii.* *Pelag in ep. Paul. apud Hieronym.* *Aug. de grat. Christ. c. 10.*

Vitalis Carthaginensis à vestigiis *Pelagii* non multū recessit, sic enimille apud *Augustinū*, epist. 107. *Deus in nobis operatur & velle & perficere: id est, per legem suam & scripturas suas Deus operatur ut velimus, quæ vel legimus vel audimus. Sed iis vel consentire, vel non consentire ita nostrum est, ut si velimus, fiat, si autem nolimus, nihil in nobis operationem Dei valere faciamus. Operatur quippe ille (dicis) quantū in ipso est, ut velimus, cum nobis nota sint ejus eloquia: sed si nos acquiescere nolumus, nos ut operatio ejus nihil in nobis prosit, efficimus: Quæ si dicis* (inquit *Augustinus*) *orationibus nostris contradicis.* Vbi *Augustinus* dictam explicationem *Vitalis* reprehendit, & meritò quidem. Non enim *Vitalis.* *Aug. ep. 107*

operatio

operatio Gratiæ divinæ ab humanæ voluntatis consensu suspenditur, sed ipsum consensum efficit insitâ efficaciâ: ut postea ostendemus.

Aliorum. Alii sic; Deus operatur in vobis *velle, si velitis.* At non nisi absurdè exigitur quippiam, ut conditio suiipsius, ac si dixerit quispiam, Deus facit me vivere, si vivam.

Remonstrantium. Alii sic; Deum in nobis operari *velle*, quatenus mediante verbo Euangelii, ita afficit voluntatem interna Spiritus sui operatione, ut & potentiam volendi, & vires supernaturales ad piè volendum irresistibiliter conferat; quibus voluntas adjuta & elevata ex sua libertate operatur velle & perficere, ea tamen lege, ut eodem tempore, quo movetur à Deo, ut operetur velle; positis omnibus gratiæ operationibus ad agendum requisitis, ex parte etiam ipsius Dei, possit ex se gratiam istam ita aspernari, ita non velle, ac nolle, ut sæpè eam de facto aspernetur, eique adversetur: sic *Iacobus Arminius* cum *Remonstr. Belgicis*.

Hi enim arctè tenent, & acerrimè contendunt talem *resistibilitatem* semper voluntati inesse in omni pia operatione, ut positâ gratia efficaci, & omnibus operationibus, quibus Deus ad efficiendam conversionem, aut aliquod opus pium utitur, voluntas adhuc in æquilibrio relinquatur, velítne velle, vel non velle, credere, vel non credere, convertere se ad Deũ, vel non convertere; velítne gratiæ efficaci resistere, vel non resistere, consentire vel non consentire, etiam sensu composito. Ex horum enim sententia gratia divina non determinat voluntatem, nec salva libertate determinare potest,

test sive physicè, sive moraliter, sive alio quovis modo, sed semper indifferentem, & indeterminatam relinquit,& in statu æquilibrii,ut jura libertatis intacta & illæsa conserventur.

Quod autem de gratia efficaci sentiunt quoad piam aliquam operationem & opus ipsum conversionis, idem prorsus statuunt de gratia data ad perseverandũ,& ad vincendas quasvis tentationes.

Hæc explicatio & assertio libertatis humani arbitrii,quomodo jam à nobis exponitur, & ab illis asseritur, est fæcunda mater & radix non paucorum errorum.

Hinc enim consequenter docent: 1°. gratiam non dari aliam ad *perseverandum in gratia*, quàm illam supra descriptam, ad primum bonum velle, in opere conversionis, necessariam, talem *sc:* cujus efficacia tota (suppositis divinis auxiliis, quibus perseverare possimus) ex sola libera humani arbitrii cooperatione pendeat, nec aliam, quàm quæ data est *Adæ* in statu innocentiæ, quâ potuisset perseverare,si vellet.

Consectaria assertionis Remonstrant.

1. Quoad perseverantiam.

Hinc etiam consequenter 2°. docent novo ausu prædestinationem in genere non aliam in Scripturis revelari, quàm *decretum de salvandis perseveranter credentibus*, nec aliam in specie, quàm destinationem *Petri* ad æternam salutem ex prævisione finalis ejus perseverantiæ, & libera finali ejus cooperatione cum gratiæ præsidiis, in vitæ hujus exitu; idq; necessariò asserendum putant, ne dicta arbitrii libertas lædatur.

2. Quoad prædestinationem.

Hinc 3°. & ultimò consequenter deducunt, Christum *ex æquo* pro omnibus mortuum fuisse,

3. Quoad efficaciam mortis Christi.

nec plus meruisse *Iacobo* quàm *Esavo*, *Petro* quàm *Iudæ*, non enim meruisse ullî nisi gratiam illam, quâ in æquilibrio constituatur voluntas, ut possit convertere si velit, non ut certò velit, ne dicti arbitrii libertas violetur.

Cum igitur dicta explicatio & assertio humani arbitrii libertatis sit non paucorum errorum proseminatrix, eò diligentiùs à nobis & perpendenda & refellenda est rationibus ex hoc nostro contextu ferè desumptis. Antea tamen hîc duo præmittenda, quæ non parùm lucis adhibitura sunt, tùm huic textui, tùm toti huic *de Auxiliis* cõtroversiæ.

1um *Non hîc quæri de resistibilitate simpliciter dicta; sed de modo.*

Primum, non hîc quæri simpliciter; an Deus in opere conversionis, aut quovis bono opere, operetur hoc ipsum velle & perficere *resistibiliter*. Id enim nos suprà asseruimus, sed de *modo resistibilitatis* tota lis est. Neutiquam enim *Synodici Dordraceni*, aut Theologi *Belgici* censuerunt voluntati, cum elicit hoc velle, ablatam esse, vel resistibilitatem *connatam*, quâ resistere potuit, si vellet, quam voluntatis propriam passionem esse supra asseruimus, vel resistibilitatem *adnatam* ex voluntatis depravatione, quâ gratiæ operationibus resistere & potest & solet; siquidem omnes nostri Theologi acriter contendunt, hanc visiosam resistibilitatem semper voluntati, dum hîc vivitur, adhærescere, licèt in renatis tractam & imminutam, multò minus somniârunt de auferenda resistibilitate *nativâ* & *connatâ*.

Sed hoc est, quod dicimus, cum Deus efficaci gratia operatur in voluntate *ipsum velle*, hanc gratiam efficaciter ponere in voluntate *non-resistentiam*,

am, atque ita tollere eo tempore actualem resistentiam; id quod fit, ut optimè explicat *Augustinus, inspiratâ gratiæ suavitate per spiritum sanctum, faciente plus delectare quod præcipit, quàm delectat, quod impedit*, vel ut alibi ait, vbi fit, *vt ea quæ pertinent ad justitiam sic delectent animum, ut quicquid aliud voluntas sive dolor impedit, delectatio illa superet*: ibid. c. 34. vel ut breviùs alibi, indendo *certam scientiam*, & *victricem delectationem*. Ideò enim contendimus actualem resistentiam tum temporis certò tolli, quòd impossibile sit, talem resistentiam cum gratia efficaci in voluntatem receptâ, unà consistere. Cùm enim certum sit, certitudine *causalitatis* efficaci gratiæ voluntatem non obluctaturam, sed gratiam ejus conversionem irresistenter & invictè operaturam, ex hac hypothesi certum est voluntatem eo temporis momẽto gratiæ non resistere, imò neo resistere posse; non quòd resistibilitas aut *connata* aut *adnata* auferatur, sed quòd non possunt simul coexistere, seu (ut Schola loquitur) componi in voluntatẽ hæc duo, *voluntatem gratia efficaci affici*, & *voluntatẽ eodẽ tempore resistere*, seu (quod perinde valet juxta nostram hypothesin) *voluntatem eodem momento non resistere & resistere*, vel *velle non resistere*, & *velle resistere*. Vnde illa *Augustini* conclusio: *Humanæ voluntates non possunt resistere, quo minus faciat ipse* [Deus] *quod vult, quandoquidem etiam de ipsis hominum voluntatibus, quod vult, cum vult, facit.* Illud enim pro certo ponimus, impossibile esse, ut efficaci gratia Deus voluntatem moveat, & simul voluntas non moveatur, sed hæc *impossibilitas* est tantùm

August. de spir. & liter. c. 28.

Ibid. c. 34.

Idem de pecc. merit. & remiss. lib. 2. c. 19.

Aug. de corrept. & Gratia c. 14.

tantùm *consequutionis*, & *conditionata*, seu ex *suppositione*, & in *sensu* (ut loquuntur) *compositio*, quæ nullam consquentis absolutam impossibilitatem inducit, nec libertatem, vel ad oppositum possibilitatem tollit: sed infallibilem obediendi voluntatem ponit. Hoc *Prosper* hisce verbis innuit; *Liberum arbitrium* tunc *cohortationi vocantis obedit, cùm in illo gratia Dei affectum obediendi generavit.*

Prosp. epist. de lib. arbit. ad Russinū.

Dicimus igitur Deum operari ipsum *velle* non nisi *irresistenter* in sensu diviso, nec *irresistibiliter* nisi in sensu compositio. Aliam *irresistibilitatem* non agnoscimus. Date veniam vocibus, ut de rebus ipsis clariùs & apertiùs, quid sentiendum sit, intelligatur, & larvam detrahamus iis, qui venenata sua dogmata sub prætextu propugnandi voluntatis irresistibilitatem orbi Christiano propinant, & omnem veri nominis efficacem gratiam quantumvis solidissimè in scripturis fundatam, sua resistibilitatis perversa notione enervant, seu potiùs tollunt.

Retineant adversarii hanc suam, quam tantopere depereunt, *resistibilitatem*, modo nobis concedant (eam, quam *Augustinus* ubique tradidit) Non resistendi infallibilitatem, *Cum Deus vult id fieri, quod non nisi volentibus hominibus oportet fieri, inclinat eorum corda, ut hoc velint: eo* sc. *inclinante, qui in nobis mirabili modo & ineffabili operatur & velle.*

De prædest. Sanct. lib. 1. c. 20.

2°. *Non quæri, an voluntas formaliter eliciat velle.*

2. Alterum, quod præmittendum censuimus, est hoc; non illud hic quæri, an non obstante, quod Apostolus pronunciat, Deum operari & velle & perficere,

perficere, homo & ejus voluntas sint *formalis causa* eliciendi hosce actus volendi et perficiendi. Nam certum est ipsam, voluntatem in omni opere bono, adeóq; in ipso opere conversionis elicere *formaliter* hoc ipsum *velle convertere*; homo etiam est, qui *formaliter* hîc vult, ac perficit. Non enim nisi stultè diceretur, Deum hoc modo aut velle, aut perficere; neutiquam enim Deus hîc aut credit, aut sperat, aut diligit; sunt hæc quippe solius hominis opera. Hoc ergò illud est, quod cõtrovertitur, an nõ Deus in opere cõversionis suâ gratiâ adeò efficaciter moveat voluntatem, aut hâc positâ, semper certitudine *causalitatis*, ipsum velle in opere cõversionis, & in opere quovis pio operetur? an potiùs omnis efficacia gratiæ ex solo eventu sit metienda? Hisce præmissis, nos dicimus gratiam efficacem, quæ operatur velle et perficere, adeò potenter in opere conversionis, & quovis opere salutari voluntatẽ movere, ut certò causaliter tollat, non *resistibilitatẽ* aut connatã aut adnatam, aut etiam omnẽ actualem resistentiam, sed *actualem resistentiam vincentem*; adeò ut gratia semper eliciat consensum & acceptationem: ac proinde eo momento impossibile sit, quòd voluntas non annuat, aut de facto resistat. Hoc demonstraturi sumus, et unâ eademque opera oppositam Remonstrantium sententiam impugnaturi ex ipso contextu et *Augustino*; non tam freti ejus auctoritate, quàm rationibus in sacra Scriptura solidissimè fundatis.

Deus non credit, sed voluntas. Quid hîc controvertatur?

Nam 1 dicit Apostolus, *operamini salutem vestrã cum metu & tremore, quia Deus operatur in vobis hoc ipsum*, τὸ ἐνεργεῖν, *ipsum velle & perficere*: 1. Ratio.

non ait *posse velle*, ut *posse* tantùm *perficere*, quod æquè facilè dixisse poterat, si non plus quàm nudum *posse velle*, Deum operari voluisset.

Pelagius in lib. 3. pro lib. arbit. referente *Aug.* hæc tria distinguebat. Locamus (inquit)

posse—in natura; hoc ad Deum propriè pertinere.

velle—in arbitrio } *velle* & *esse* ad hominem

esse—in effectu } voluit pertinere.

Et de *posse* (inquit) solùm differitur. Solam enim possibilitatem voluntatis credebat divino adjuvari auxilio. *Augustinus* huic *Pelagii* assertioni

Ibid. c. 25. hunc nostrum textum opponit: *Non ait Apostolus Deus est qui operatur in vobis posse, sed Deus est qui operatur in vobis velle & perficere.* Et cap. 25. *Desinat Pelagius dicere quòd possumus omne bonum facere, dicere, cogitare; illius est, qui hoc posse donavit: quòd verò benè vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, nostrum est: Desinat (inquam) ista dicere: non enim solùm Deus posse nostrum donavit, atque adjuvat, sed etiam velle & operari operatur in nobis. Non quòd nos non volumus, sed quia sine ejus adjutorio non volumus.*

Ob. Dices, *Pelagium* non agnovisse prævenientem gratiam, sed tantùm legem & doctrinam & externam revelationem Evangelii, non autem gratiam internam excitantem intellectum & voluntatem.

Sol. *Sol.* Contrà *Pelagius* agnovit illuminationem intellectus, & internam excitationem voluntatis stupentis, ut possit velle, sed quia eam negavit, qua Deus efficeret, ut velimus, *hinc* (inquit *Augustinus*)

Aug. ibid. c. 10. *nos istam gratiam nolumus; Istam aliquando gratiã fateatur,*

fateatur, qua futuræ gloriæ magnitudo non ſolùm promittitur, verùm etiam creditur & ſperatur; nec ſolùm revelatur ſapientia, ſed & amatur, nec ſuadetur ſolùm omne quod bonum eſt, verùm & perſuadetur. —Hanc debet Pelagius *gratiam confiteri, ſi vult non ſolùm vocari, verùmetiam eſſe Chriſtianus.* Hinc etiam liquet *Auguſt.* exigere ad converſionem & bona opera gratiam ejuſmodi, quæ non ſolùm dat poſſe velle, ſed quæ efficienter actum volendi re-ipsâ eliciat.

Et cap. 47. *Si conſenſerit nobis* [Pelagius] *non ſolùm poſsibilitatem in homine, ſed ipſam quoque voluntatem, & actionem (i) ut benè velimus, & benè agamus divinitus adjuvari —ut ſine illo adjutorio nihil benè velimus, & agamus, eámque eſſe gratiam Dei per Ieſum Chriſtum—nihil de adjutorio gratiæ Dei, quantum arbitror, inter nos controverſiæ relinquetur.* Hæc *Auguſt.* *Ibid. c. 47.*

Neq; hic ſommiandum eſt, adjutorium hoc (quam gratiam Dei per Ieſum Chriſtum appellat *Auguſt.*) nihil aliud denotare, quàm *Monitricem illam gratiam*, quæ *Pelagio* non diſpicuit, aut *univerſalem omnibus & ſingulis Aſsiſtentem*, quæ *Arminio* arriſit; ſed illam potiùs, quæ *dat animæ ſpirituale quoddam eſſe, & divinum*; quæ ſe habet ad animam, ſicut ſanitas ad corpus, quæ habet ſubjacentem ſibi liberi arbitrii poteſtatem: uno verbo, quæ primùm ipſam bonam voluntatem operatur, deinde per eam operatur, ut ſcitè *Hugo* de Sacrament: lib. 1. par. 6. cap. 17. Vide etiam *Aug.* Ep. 143. & Enchirid. cap. 33. Et Concil. Milev. can. 4. Et Arauſ. can. 5. & 6. *Aquin. qq. diſput. de verit. q. xxvij. art. 2. ad. 7. Tertul. de anima.*

Ex

Ex hiſce liquet, *Pelagium* agnoviſſe internam prævenientem gratiam, qua ſemper ad *poſſe velle* adjuvatur homo, non minus quàm Remonſtrantes. At *Auguſt.* toto ferè hoc libro de gratia Chriſti, & in lib. de natura & gratia, in hac non acquieſcit; ſed inſuper exigit gratiam, quæ tribuat *velle* & *agere* bonum.

2. Ratio.

2. Quomodo inculcat Apoſtolus *operari ſalutem noſtram*, hoc argumento, quòd Deus operatur *velle*, ſi non Deus prius naturâ operetur *velle*, quàm nos operemur ſalutem? Hinc *Auguſt.* *Certum eſt nos velle, cum volumus, ſed ille facit, ut velimus bonum.* — *Certum eſt nos facere cùm facimus, ſed ille facit, ut faciamus præbendo vires efficaciſſimas voluntati.* Et de bono perſeverant. *Nos ergò volumus, ſed Deus in nobis operatur & velle*; *Nos ergò operamur, ſed Deus in nobis operatur & operari.* Deus ergò juxta Apoſtolum & *Auguſtinum*, operatur in nobis non *poſſe velle* tantùm, ſed ut *actu velimus*; idque præbendo vires efficaciſſimas voluntati. Quod clarè definitum eſt Concil. Araus. can. 17. & 20.

Auguſt. de Grat. & lib. arbit. c. 16.

Et de bono perſeverant. c. 13.

3. Ratio.

3. Quorſum tàm ſolicitè monet Apoſtolus de *modo* operandi, ut *cum metu & tremore operemur ſalutem noſtram, quia Deus operatur velle & perficere*; ſiquidem Deus non operatur niſi *poſſe velle*, Nos autem ipſum *velle* & *perficere*? Quare non potiùs dixiſſet, cum fiducia & ſecuritate operamini ſalutem veſtram: penes enim vos eſt totum illud actu *velle* & *perficere*, cùm Deus nemini mortaliũ deſit, ſed omnibus largiatur gratiam ſufficientem (ut paſſim docẽt Remõſtrantes) qua poſſint velle?

4 Si

4 Si in opere conversionis Deus operetur tantùm *posse convertere*, & sola voluntas det ipsum *velle convertere*, tum in operanda conversione & salute potiores partes erunt voluntatis, quàm gratiæ; hominis, quàm Dei: siquidem potiores partes ejus sunt, qui dat *operari*, quàm ejus, qui solùm dat *posse operari*; cùm operari sit actus atque adeò prior & perfectior potentiâ; & operatio sit complementum & perfectio operantis, ut docent Metaphysici: ut enim intelligere actu potius est & perfectius, quàm posse intelligere, ita & velle in actu perfectius est quiddam, quàm posse velle. Videte *Bradwardinum*, fol. 235. 4. *Ratio.* *Bradwardin. de causa Dei contra Pelagianos.*

Porrò, majoris virtutis est illud principium quod dat ipsum *operari*, quàm id quod tribuit solùm *posse operari*: est enim actus secundus nobilior, quàm actus primus, vel habitus; præsertim in *spiritualibus & moralibus*, quæ praxin respiciunt; cum habitus tales sint propter actus, & ordinentur ad actus, tanquam ad finem.

Dices habitum esse præstantiorem suo actu, cum causa sit actus; causa enim est suo effectu præstantior. *Ob.*

Resp. Hinc non sequi habitum esse simpliciter perfectiorem actu, sed solùm secundùm quid: habitus enim non est causa principalis istius actus, sed instrumentalis: causa autem instrumentalis non necesse est ut sit suo effectu perfectior, præsertim ubi effectus sit finis, ad quem ipsa causa ordinatur. *Sol.*

Cum ergò actus secundus sit simpliciter perfectior & nobilior, quàm habitus; & *velle conver-*

tere erit nobilius; quàm solummodo *posse convertere*: adeóq; à Deo erit hoc *velle convertere*: cum in opere conversionis (opere longè maximo) primas partes Deo deberi, & Scriptura, & recta ratio & dictent, & suadeant.

August. de corrept. & grat. c. 11.

Hinc est quòd *August.* contendat gratiam per Christum collatam esse majorem et potentiorem, quàm illa, quæ homini integro est collata, quia *illa dat velle quod posset, hæc autem non nisi posse quod vellet.*

5. Ratio.

5. Hoc amplius ex eo demonstratur, quòd cum ex sententia *Remonstrantium* Deus tantùm operetur *posse*, et homo ipsum *velle*; sequetur non Deum per gratiam, sed hominem per liberum arbitrium esse principalem causam & authorem ipsius *creditionis* ac *conversionis*; siquidem post omnes gratiæ operationes, voluntas non habet à gratia, nisi ut sit potens convertere; voluntas scilicet viribus gratiæ non nisi ad medium quendam æquilibrii statum attollitur, et liberam et indifferentem in utramque partem propensionem adipiscitur. Quod autem ad actum credendi, hoc tantùm modo concurrit, non *principaliter* aut *prædominanter*, sed solummodo *concomitanter* & *contingenter* operatur, nempe sub hac conditione, si voluntas ex æquilibrio se priùs sua vi naturali dimoverit; quod ergò minus est, voluntas accipit à Deo, nimirum, ut *possit velle*, *possit credere*, *possit convertere*; quod autem majus est, & ipsũ eventũ specificat, sibi ex se præstat ipsa voluntas, nempe ut *actu velit*, *credat*, *convertat*, Deóque vocanti annuat & consentiat. Hoc argumento utitur *Augustinus*

contra *Pelagium*. *Si nobis* (inquit) *libera quædam voluntas ex Deo eſt, quæ adhuc poteſt eſſe vel bona vel mala; bona verò voluntas ex nobis ſit, melius eſt id, quod à nobis, quàm quod ab illo; quod non niſi abſurdiſsimè dici poſſe*, fidenter ibidem pronunciat *Auguſtinus*.

Aug. de peccat. merit. & remiſſ. lib. 2. c. 18.

6. Si Deus non operetur, niſi *poſſe velle convertere*, ipſa voluntas ſolummodo ut *velit convertere*, non majus auxilium confert gratia efficax *Petro* convertenti, quàm *Iudæ* non convertenti, ac proinde *Petrus* ſe diſcernit à *Iuda* per aliquod proprium, quod non accepit ab auxilio gratiæ; conſequens eſt contra Apoſtolum: *Quis te diſcernit?*

6. Ratio.

1 Cor. 4. 7.

Sequela probatur; nam *Petrus* & *Iudas* non diſcernuntur realiter per gratiam, quam acceperunt antecedenter ad liberam cooperationem voluntatis: quia neuter accipit aliam gratiam, quàm *poſſe velle convertere*: in iis, autem, quæ communiter, & ex æquo recipiunt, non diſcernuntur. Ergò diſcernuntur, quia *Petrus* voluit uti tali auxilio ex innata ſibi libertate, *Iudas* verò noluit: adeóque diſcretio & differentia ultimatim reducitur in liberam utriuſque cooperationem pro innata ſua libertate. Vnde invictiſſimè ſequetur, *Petrum* convertentem poſſe in veritate in hunc modum coram Deo gloriari. *Domine gratias ago tibi* (verbis utar eruditiſſimi *Bannez*, quibus aliquoties uſus ſum, nec piget reperere, cum nervosè impugnent, vel potius expugnent hoſtes veritatis & gratiæ inimicos) *quod ſupernaturale auxilium mihi miſericorditer contuleris, nempe poſſe velle convertere: at verò ſimile æqualeq; auxilium condiſcipulo*

Bannez. in 2. 2æ q. 10. art. 1. documen. 30.

" Iudæ *contuliſti ſed ego ſuperaddidi, quod tu mihi ſu-*
" *pernaturaliter non dediſti, ſcilicèt, velle convertere;*
" *cumque non amplius receperim, quàm ille, tamen ego*
" *amplius effeci, quàm ille, cùm jam juſtificatus evadè,*
" *& ille in peccato permaneat; itaque non amplius tibi,*
" *tuæque gratiæ debeo, quàm iſte Iudas, qui non eſt con-*
" *verſus. Hoc autem Chriſtianæ aures audire exhor-*
" *reſcunt.* (inquit *Bannez*) *Eſſet enim maxima*
Ibid. *ſuperbia ita ſentire, & maxima blaſphemia ita loqui.*
Sic enim veraciſſimè dicere potuit *Petrus*, contra quàm habet Apoſtolus; ego me diſcerno, quia ſuperaddidi velle benè uti divino auxilio; quòd ſi hæc loqui horreamus, utpote planè Pelagiana: certè invictiſſimè ſequitur *Petrum* accepiſſe à Deo non ſolùm poſſe velle convertere, ſed ipſum bonum velle, ipſam bonam voluntatem, ipſam electionem, acceptationem, conſenſum voluntatis, nec gratiam tantùm communem, ſed gratiam eminenter diſcriminatricem. Hoc argumentum latè perquitur *Auguſtin*: lib. de prædeſtin: San. c. 5.

Iam ſi cauſam quæramus, unde in *Petro* originem habeat hoc ipſum velle accipere gratiam, rectè ab *Aquinate* reſpondetur: Hoc ipſum velle accipere gratiam eſt ex prædeſtinatione divina. *Aquin. qq. Diſp. de verit. q. vi. art. 2. ad 11.* *Aqui.* quæſt. diſp. de præd. art. 2. Si autem quæratur unde eveniat, quòd *Petrus* infallibiliter perſeverare velit in gratia accepta, cauſam hanc reddit *Auguſt. De bono perſever. c. 23.* *Quia Deus ſic in poteſtate ſua habet cor noſtrum, ut bonum, quod non tenemus, niſi propria voluntate, non tamen teneamus, niſi ipſe in nobis operetur & velle.*

Huc ſpectat non abſimile exemplum, quo utitur

tur *Bradwardinus* noſter, gratiæ Dei ſtrenuiſſimus aſſertor, ut oſtendat Deum non dare tantùm poſſe velle, ſed & ipſum velle, ut ita omni gloriationi via præcludatur. *Si filius* (inquit) *miles, acceptis à patre naturalibus, ordine, atque armis, ſtrennè militaret, ſicque forſitan in ſuperbia erigeretur inflatus, quomodo in ipſo eradicaretur ſuperbia, & plantaretur humilitas, ſi ei ab aliquo diceretur non glorietur omnis miles in conſpectu patris ſui, ex ipſo enim eſt in militia, ut qui gloriatur, in patre ſuo glorietur, & quid habes quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? Poſſet enim rationabiliter reſpondere dicendo, quare non deberem de mea militia gloriari? Accepi quidem à patre meo naturalia, quia nullus generat ſemetipſum, accepi & ordinem, quia nulli conceditur inſignire tali ordine ſemetipſum, accepi & arma, quia, ſimiliter ut cæteri militum, non naſcebar armatus, nec ſum faber armorum, debitum tamen uſum eorum, qui omnibus prævalet, non accepi ab alio, ſed habui ex meipſo: actus ſtrenuos militares non accepi ab alio, ſed habui ex meipſo, crebras victorias famâ celebri divulgatas non accepi ab alio, ſed habui ex meipſo; pro hujuſmodi igitur in meipſo meritò gloriabor, in alio autem nihil; ſic & de quolibet milite I. Chriſti.* Hæc *Bradward.* Prætermittere non poſſum illud *Auguſt.* Enchirid. cap. 98. *Altiſſimo ac ſaluberrimo ſacramento univerſa facies, ac, ut ita dixerim, vultus ſanctarum Scripturarum benè intuentes id admonere invenitur, ut, qui gloriatur, in Domino glorietur.*

Bradward. de cauſa Dei, lib. 2. c. 23. fol. 562.

Dices *Arminium* & *Remonſtrantes* omni gloriationi viam præcludere, ſiquidem gratiæ Dei aſcribunt,

bunt, & fidei, & conversionis initium, continuationem, atq; consummationem, omnis item operis boni, eò usque, ut homo jam regeneratus sine hac præveniente, & excitante, sequente, & cooperante gratiâ, bonum prorsus neque cogitare velle, aut facere possit, ac ne quidem ullî tentationi malæ resistere. Sic *Arminius* in declar. Sic Remonstrant. in confess. c. 17. de vocatione, & in Col. Hagiensi.

Resp Vbi eminùs de gratia loquuntur speciosa aspergunt elogia, ubi verò cominùs ac punctim de gratiæ ipsius conflictu agitur, nervos ipsos succidunt, et vim gratiæ victricem tollunt. Si enim quæramus, quodnam sit illud principium & initium fidei & conversionis, & omnis boni quod gratiæ ascribunt, quænam continuatio, quænam consummatio & complementum; totum illud consistit in eo ex illorum placitis, quòd à gratia habeamus *posse credere*, & *posse convertere*, *posse continuare*, *posse consummare*, suasiones item lenes & invitationes quæ allieiant ad conversionem, ad fidem, & ejusdem continuationem et consummationē; sed ipsū bonum usum, accommodationem, et applicationem hujus *posse*, ipsum bonum *velle*, ipsum *velle credere*, *velle convertere*, *velle continuare* bonum aliquod, *velle consummare*, ipsam *electionem*, *acceptationem*, *consensum*, *determinationem* voluntatis in toto hoc salutis negotio, à sola voluntate tali gratiâ præventâ elici volunt. At quis non videt amplam satis gloriandi materiam superesse homini, si nihil aliud præstet gratia in actu conversionis eliciendo, & in toto negotio salutis promovendo, et perficiendo. Quis non videt in casu supra

pra posito, totum discrimen ex *Petri* libero arbitrio, *Petri* scil: liberâ acceptatione, & electione ultimatim desumendum esse? quo posito, sequetur *Petrum* non majus beneficium à Deo accepisse, quàm *Iudam*; ac proinde non magis teneri ad gratitudinem et gratiarum actionem; ac veraciter dicere posse, se non magis Deo debere in toto hoc salutis negotio, quàm *Iudam* proditorem, sanctissimum, quàm sceleratissimum; regnantem in cœlis, quàm ardentem in gehenna; quod quam sit inconveniens supra docuimus. Et quamvis Spalatensis, ut minimè absurda hæc omnia in ordinariis hominibus admittat; vereor tamen an quisquam admittere possit, qui non *Semipelagianismi*, vel potiùs *Pelagianismi* fuecum penitus imbiberit. Nec dici potest, *Petrum* ideò accepisse majus beneficium, quàm *Iudas*, quòd habeat gratiam adjuvantem per modum concursus, quam *Iudas* non habet. Nam præterquam quòd *Petrus* sua acceptatione sese à *Iuda* antecedenter discrevit ad gratiæ *adjuvantis* cooperationem; hæc ipsa gratia *adjuvans* æquè parata est ex eorum hypothesi *Iudæ* atq; *Petro*, ac proinde hac ex parte æquale est beneficium, cum ex æquo utrisq; paretur, et offeratur. *Spalatens. lib. 7. de Repub. Eccles. c. xi. n. 122.*

7. Ex ipso Apostoli contextu liquet *Deum*, magis operari ipsum *velle*, quàm *hominem* καὶ ἐνεργεῖν enim, & per quandam excellentiam dicitur *Deus* operari & *velle* & *perficere* pro sua voluntate, quomodo non operatur *homo*; *hominem* verò ita operari ait, ut non nisi *cum metu & tremore operari* debeat, eò quòd vires operandi aliunde, & non nisi à Deo habeat. Ergò proculdubiò is sensus longè *7. Ratio.*

longè ab Apostoli sensu abhorret, quo efficienter *actu velle* tantummodò *homini*, *Deo* & gratiæ efficacitati tantummodo *posse velle* indignissimè ascribitur. Quantò rectiùs *Augustin.* qui crebrò dicit, opera nostra magis dicenda esse opera *Dei*, quàm opera hominis: sic lib. de Continent. c. 13. agens de bonis operibus : *sunt* (inquit) *alia opera hominis quæ magis dicenda sunt opera Dei. Deus est enim* (inquit *Apostolus*) *qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate.* Et alibi Deo ingenuè confitetur (in Psal. 137.) *quæcunque sunt* (inquit) *bona opera mea, abs te mihi sunt, & ideò tua magis quàm mea sunt.* Hoc autem non verè diceretur, si *Deus* non operetur plus quàm *posse velle*, & *posse operari*, & plus quàm *gratiam offerendo*, aut ad illam tantummodò *invitando*. Imò ex hoc loco evincitur, opera nostra bona non tantùm magis dicenda esse opera Dei quàm nostra, sed si quâ sit, totam bonitatem, dignitatem, excellentiam nostrorum operum solî Deo tribuendam esse: *Deus enim est qui dat velle, & qui dat perficere.* A Deo igitur boni operis initium, progressus, consummatio, sive partes priores, sive partes posteriores, sive initium à cogitatione, sive progressum in voluntate, sive consummationem in opere respiciamus.

August. de Continentia. c. 13.

Idem in Psal. 137.

Ioan. 15. 5. *Sine me* (inquit Servator) *nihil potestis facere*; ergò non operis partem : *quid habes quod non accepisti?* Phil. 2. *qui cæpit in vobis bonum opus ille, etiam perficiet.*

Philip. 2.

Legimus *Num.* 17. virgam *Aaronis* primùm germinâsse, deinde floruisse, postremò fructus protulisse : Quæ tria in ligno arido & todidem miracula

miracula fuerunt; en figuram operum noſtrorum bonorũ, quæ ſive facienda primò cogitantur, ſive facienda decernuntur, ſive opere perficiantur, totum hoc quantumcunque eſt, gratiæ & bonitati Dei eſt aſcribendum.

Hujus etiam rei veritatis proteſtationem continebat *ritus holocauſti*; quòd homo totum & omne bonum ſuum, quicquid eſſet, & haberet, accepit à Deo, cui proinde per hujuſmodi ſacrificium cum recognitione & gratiarum actione totum Deo redderet: nam propterea totum illud ſacrificium, nullâ ejus parte reſervatâ, igne conſumi debebat in honorem Dei. Offert ergò ſpirituale holocauſtum Deo, qui totum bonum ſuum Deo acceptum referens: totum ei reddit, *ſiquidem omnia bona ad authorem ſuum referenda*, inquit *Cæleſtinus* in Epiſt. ad Epiſcopos Galliæ cap. 8.

Idem *Cæleſtinus* ibid. cap. 11. ubi agit de converſione infidelium — quod adeò totum (inquit) divini operis eſſe ſentitur, ut *hæc efficienti Deo gratiarum ſemper actio, laudiſque confeſsio pro illuminatione talium, vel correctione referatur*; Et patres Arauſicani Can. 20. *Nulla facit homo bona, quæ non Deus præſtet, ut faciat homo.* Et Can. 22. *Nemo habet de ſuo, niſi peccatũ & mendaciũ.* Et Can. ult. *Nemo habet quicquam boni, niſi datum ei fuerit deſuper.*

Præclarè *Auguſtinus* de prædeſtinat. Sanctorum, ubi de *Cornelio* agit. *Quicquid & antequam in Chriſtũ crederet, & cum credidiſſet benè operatus eſt, totum Deo dandum, ne quis extollatur.* Et de bono perſeveran. ad imitationem *Cypriani*, ſic ſcribit: *Hoc nobis expedit & credere & diſcere, hoc*

Levit. 1.

Cæleſtin. Epiſt. ad Gallos c. 8.

Idem, ibid. c. 11.

Concil. Arauſ. can. xx. can. xxij.

Aug. de prædeſt. Sanct. c. 7.

De bono perſever. c. 13.

eſt primum, hoc verum, ut ſit humilis & ſubmiſſa confeſsio, ut detur totum Deo.

Proſp. cont. Collat. c. ult. Rectè etiam in hanc ſententiam, *Proſper.* contr. *Collat. Non eſt devotionis* (inquit) *dediſſe propè totum* [nota propè totum] *ſed fraudis retinuiſſe vel minimum.* Sententia notanda contra eos, qui quærunt vel exiguum aliquid in opere converſionis, aut quovis opere bono, quod libero arbitrio faciant proprium, ſibíque ipſis arrogent.

Hiſce tamen & ſimilibus ſententiis, crebro apud Sanctos Patres occurrentibus, non ſignificatur prorſus nihil agere liberum arbitrium (cujus quæ partes, qualis actio, ſupra diximus) ſed omnem bonum liberi arbitrii uſum (quem in virtutibus & magnis bonis numerat *Auguſtinus* Retract. lib. 1. cap. 9.) Dei gratiæ & miſericordiæ acceptum referendum.

Bonavent. de profectu Relig. Optimè *Bonaventur. Verè humiles totum reddunt Deo, à quo totum habent, quia furti reus eſt, qui ſibi aliquid retinet, cum Deus dicat, gloriam meam alteri non dabo.*

8. *Ratio.* Ezekiel 36. 8. Deus promiſit ſe nobis daturum non ſolùm *poſſe velle convertere*, ſed & ipſum *velle convertere. Ezek.* 36. *Faciam ut in præceptis meis ambuletis, ut judicia mea cuſtodiatis.* Ex quo loco ſic argumentamur; promiſſio divina per divinam operationem impletur: ergò ſi Deus promiſerit ſe velle nos convertere, itidem & ipſe hoc ipſum, adhibendo media efficacia, efficaciter facturus eſt. Cùm ergò homo vult pœnitentiam agere, & in Chriſtum credere, ita liberè vult, ut, ſtante divino auxilio, homo infallibiliter velit utrumque; aliàs poteſtas

Dei

Dei in implendo ſuo promiſſo non eſſet efficax, cum in hominis poteſtate eſſet divinam promiſſionem irritam & inefficacem reddere. At certum eſt, noſtrâ voluntate nunquam divinæ poteſtatis efficaciam impediri, aut irritam reddi. Ergò gratiam talem adhibet ad noſtram converſionem, quam promiſit, perficiendam, quæ dat ipſum *velle convertere*. Hoc argumento utitur *Auguſt.* lib. de prædeſt. ſanct. c. 10. 11. ubi affert illud ex Geneſ. 17. ubi promiſit Deus *Abrahæ*, in ſemine ejus fidem gentium, dicens, patrem multarum gentium poſui te; unde dicit Apoſtolus; ideò ex fide, ut ſecundùm gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini: *hæc non de noſtræ voluntatis poteſtate, ſed de ſua prædeſtinatione promiſit: promiſit enim quod ipſe facturus fuerat, non quod homines; quia etſi faciant homines bona, quæ pertinent ad colendum Deum, ipſe facit, ut illi faciant, quæ præcepit; non illi faciunt, ut ipſe faciat, quod promiſit: alioquin ut Dei promiſſa compleantur, non in Dei, ſed in hominum eſt poteſtate, & quod à Domino promiſſum eſt, ab ipſis redditur Abrahæ.* Hæc *Auguſtinus*: & infra cap. 11. inquit, ideò enim hæc & nobis præcipiuntur, & dona Dei eſſe monſtrantur, ut intelligatur *quòd & nos faciamus, & Deus facit, ut illa faciamus, ſicut per Prophetam Ezek. dicit: Ego faciam ut faciatis.* Hæc ille.

Auguſt. de prædeſt. Sanctorum c. 10. & 11.

9. Si Deus operetur tantùm *poſſe convertere*, homo autem ipſe ipſum *velle convertere*, tùm tollitur plà è *myſterium* illud inſcrutabile & imperveſtigabile *prædeſtinationis*, & quæſtio illa profunda & ſecundum Apoſtoli admirationem impene-

9. Ratio.

trabilis, cur, cum multos vocet Deus ad ſalutem, non eam tamen omnibus gratiam efficacem largiatur, quâ *velint convertere, velint credere, velint perſeverare*, quæſtio (inquam) illa per *velle* & *nolle* liberi arbitrii facillimè ſolvitur. Cùm enim, juxta Remonſtrantes, omnibus vocatis Deus det *poſſe credere*, ipſe vocatus *ex ſe* habeat, ut *actu credat*; quos vocatos prævidet *velle credere* & *perſeverare*, hoſce *eligit* ad ſalutem; quos prævidet non *credere velle*, hoſce *præterit*, ex horum placitis: ſuperflua ergò planè vox illa; ô homo tu quis es, qui reſpondeas Deo; & illa admiratio ejuſdem Apoſtoli; ô altitudo! Vbi igitur myſterium? Hoc eſt argumentum *Auguſtini*, illúdque perpendi velim ab *irreſpectivi decreti* impugnatoribus.

Rom 9. 20. 11. 33. *Auguſt. de bono perſev. c. 8. Et epiſt. 105. & paſſim alibi.*

10. *Ratio.*

10. Hoc Remonſtrantium dogma non ſolùm quaſſat, ſed & planè ſubvertit *fundamentum* gratuitæ prædeſtinationis, quâ Sanctus *Auguſtin.* (non primus, ut perperam nonnulli volunt, ſed veſtigiis majorum inſiſtens) præcæteris ſolertiſſimè & ſolidiſſimè ex Scripturis comprobavit. Inde enim pendet immutabilitas & infallibilitas divinæ prædeſtinationis, quòd Deus quibuſdam gratiam efficacem, quâ certò velint & credere & perſeverare, præparavit: quos enim prædeſtinavit, hos vocavit, *vocatione ſc.* (ut docet *Aug.*) *ſecundùm propoſitum*, quâ non modo *poſſint credere* & *perſeverare*, ſed & *velint*; nam qui ſic vocantur, certò & infallibiliter juſtificantur, & qui juſtificantur, glorificantur, ut ibidem Apoſtolus. Vnde *Auguſt.* docuit, *Prædeſtinatis, non adjutorium, quo poſſint,*

Rom. 8.

sint, sed ipsam perseverantiam dari. Et de *Petro* nominatim, *An audebis* (inquit) *dicere, rogante Christo, ne deficeret fides* Petri, *defecturam fuisse, si eam* Petrus *deficere voluisset?*

De corr. & grat. c. 12. Ibid. c. 8.

Quod si vocatio divina non operetur *ut velint*, tum ejus efficacia non pendêret à proposito Dei, sed ab humana voluntate, atq; adeò nullus locus *prædestinationi* relinqueretur, sed tantùm *præscientiæ* & *post-destinationi*; quòd certè & cum sacris literis & cum *Augustino*, imò cum perpetua Ecclesiæ traditione apertissimè pugnat: quæ dei *prædestinationem*, teste *Aug.* semper prædicavit; quicquid *Iesuitæ* nonnulli, & ex illis hauriens clarissi: *Vossius* in historia Pelagiana contrà sentiunt.

11. Hanc veritatem Ecclesia Dei ab ipsis edocta est incunabulis; id quod apertissimè evincit *Augustinus* ex *orationibus sacerdotalibus*, quibus semper usa est Ecclesia. Ex hisce enim optimè evincitur antiqua Ecclesiæ fides, cum *lex supplicandi legem statuat credendi*, ut optimè Cælestinus. Nisi enim gratia efficax operetur ipsum velle convertere, quid est quod *sanctarum plebium præsules —totâ secum Ecclesiâ congemiscente postulant, & precantur*, ut *infidelibus donetur fides*, ut *Idololatræ ab impietatis suæ liberentur erroribus*, ut *Judæis ablato cordis velamine lux veritatis appareat*, ut *Hæretici Catholicæ fidei perceptione resipiscant*, ut *Schismatici spiritum redivivæ charitatis accipiant*, ut *lapsis pœnitentiæ remedia conferantur*, ut *denique Catechumenis ad regenerationis sacramenta productis cœlestis misericordiæ ianua reseretur*. Fruſtrâ enim et stultè ab alio petimus, quod vel jam habe-

11. *Ratio.*

Cælestinus in ep. ad Gallos. c. 11. Idem ibid. & Gennad. de Ecclesiastic. dogmatibus, c. 30.

mus, quod vel ſic in noſtrâ poſitum eſt poteſtate, ut ab alio dandum, ſeu faciendum non expectemus. Sic Auguſtinus, *Quid ſtultius, quàm orarent facias, quod in poteſtate habeas?* Rurſus, *Inaniter & perfunctoriè potiùs quàm veraciter pro eis* [infidelibus] *ut doctrinæ cui adverſantur, credendo conſentiant, Deo fundimus preces, ſi ad ejus non pertinet gratiam convertere ad fidem ſuam, ipſi fidei contrarias voluntates.* Et mox—*Prorſus non oramus Deum, ſed orare nos fingimus, ſi nosipſos, non illum credimus facere quod oramus.* Rurſus—*Labia doloſa ſi in hominum quibuſcunque ſermonibus ſunt, ſaltem in orationibus non ſint. Abſit, ut quod facere Deum rogamus oribus, & vocibus noſtris, eam facere negemus cordibus noſtris. Et quod eſt gravius, ad alios etiam decipiendos hoc non taceamus diſputationibus noſtris, & dum volumus apud homines defendere liberum arbitrium, apud Deum perdamus orationis auxilium*] Hæc grayiſſimè Auguſt. Porrò, petit Eccleſia non ſolùm *poſsibilitatem* converſionis, aut *gratiæ oblationem*, aut etiam *nudam invitationem*, aut *ſuaſionem*, aut nobis inchoantibus *cooperationem* in actu converſionis, ſed ipſam *bonam voluntatem*, ipſam *electionem*, *determinationem*, *acceptationem*, atque ipſum *velle credere & convertere*, aut ut Auguſtini verbis enuntiem, ut *voluntas corrigatur*, *doctrinæ conſentiatur*, *natura ſanetur*. Ergò ad hæc omnia extenditur gratia efficax.—Extant in hanc ſententiã multa in antiquis Liturgiis. Auguſtinus alloquens Vitalem ad partes Pelagii ex parte inclinantem, ſic habet, *Nunquid & orare prohibebis Eccleſiam pro infidelibus*, ut *ſint fideles*;

Aug. de nat. & grat. c. 18.

Auguſt. epiſt. 107. ad Vitalem.

Vid. & Aug. de prædeſtin. Sanct. c. 8. 14. 20. & de bono perſev. c. 27. 21. 23. 24. et epiſtol. 95.

Auguſt. ibid.

Idem ibid.

fideles; pro iis qui nolunt credere, ut velint credere; pro iis qui ab ejus lege doctrináque dissentiunt, ut legi ejus doctrinæq; consentiant, ut det illis Deus quod per Prophetam promisit, cor cognoscendi eum, & aures audiendi, quas utiq; acceperant? — Numquid ubi audieris sacerdotem Dei ad ejus altare populum hortantem ad Deum orandum, vel ipsum clara voce orantem, ut *incredulas gentes ad fidem suam venire compellat,* non *respondebis, Amen? An etiam hujus fidei sanitati contraria disputabis?* Idem *Augustinus,* ubi perseverantiam Sanctorum esse donum Dei, non liberi arbitrii ex oratione Dominicâ, & ejusdem explicatione è Cypriano, contra Massilienses evicisset, hæc subjungit: *Si ergò alia documenta non essent, hæc Dominica oratio nobis ad causam gratiæ quam defendimus, sola sufficeret: quia nihil nobis reliquit, in quo tanquam in nostro gloriemur. Siquidem & ut non discedamus à Deo, non ostendit dandum esse nisi à Deo, cum poscendum ostendit à Deo. Qui enim non infertur in tentationem, non discedit a Deo.*] Hæc *Augustinus.* Eadem autem est ratio in hac controversia, *perseverantiæ,* atque ipsius *primæ conversionis,* & *cujuslibet boni operis,* ut supra annotavimus. In oratione Ecclesiæ olim sic habetur, *Oblationibus nostris, quæsumus, Domine, placere suscepti, & ad te nostras etiam rebelles compelle propitius voluntates.* Quod non ita intelligendum, quòd *resistentem invitúmque compellat;* ut rectè Prosper, *Sed ex invito volentem facit.* In aliâ oratione. *Da nobis & velle & posse quæ præcipis; ut populo ad æternitatem vocato, una sit fides mentium, & pietas actionum, per Dominum nostrum.* In alia, sic.

In secreta Dominic. 4. post. Pentecost.

Prosper cont. Collat. c. 6.

Orat. post Prophetiam 10. sabbatho Sancto.

sic. *Deus qui fidelium mentes unius efficis voluntatis, da populis tuis id amare, quod præcipis, id desiderare, quod promittis.* Hisce consona sunt illa viri pii & nobilis desumpta ex eiisdem Lyturgiis apud Cassandrum; *Domine duc me quo non volo. Secundùm beneplacitum voluntatis tuæ, compelle me vivere in fide per dilectionem efficacem, ut salvus fiam. Meum nolle in tuum velle convertatur.* Nec temerè hisce orationum formulis usa est Ecclesia, sed inde piè prudentérque agnovit, nisi efficax Dei voluntas præcesserit, neminem mortalium efficaciter velle ea, quæ ad propriam suam salutem spectant. Suaviſſimè, et veriſſimè Gul: Parisiensis. *Velle meum, Domine misericordiæ, tale est de redeundo ad te, quale est & velle tuum de reversione meâ ad te. Si igitur vis perfectum esse velle meum, in hoc perfice tuum in eodem. Ego namque velle meum in parte ista nec perficere, nec adaugere possũ. Tibi autẽ præstò est perfectum, ac imperiosissimum velle tuum. A te igitur incipe perfectionem hujusmodi, & tuum erit mihi velle perfectum, & completa justificatio.*

Cassander in libell. de precib. Eccles. circa finem.

Guiel. Parisiens. de Rhetoric. divina. c. 14.

Addo etiam Augustinum ex hisce Ecclesiæ orationibus inferre dogma de gratuita prædestinatione, semper in Ecclesia, ex quo esse cæpit, prædicatum fuisse, sic enim ille. *Ille itaq; dicat Ecclesiam aliquando in fide sua non habuisse veritatem prædestinationis hujus & gratiæ, quæ nunc contra novos hæreticos curâ diligentiori defenditur. Ille, inquam, hoc dicat, qui dicere audet; aliquando eam non orâsse, vel non veraciter orâsse, sive ut crederent infideles, sive ut perseverarent, nec ab illo semper cognita unquam ei negare fas fuit. Ac per hoc prædestinationis*

hujus fidem quæ contra novos hæreticos novâ solicitudine nunc defenditur, nunquam Ecclesia Christi non habuit.] Hæc Augustinus. Ex quo constat, dogma de prædestinatione gratuita non fuisse novellum Augustini additamentum.

12. Eandem veritatem evincit *Aug.* ex *gratiarũ actione*, quam Deo reddunt fideles pro sua & aliorum conversione per gratiam ipsius efficacem; non tantùm pro possibilitate convertendi. Per hanc enim confitentur divini muneris esse totum illud, pro quo gratias agunt. *Inaniter & perfunctoriè potiùs quàm veraciter* (inquit *Augustinus*) *magnas cum exultatione agimus Deo gratias, quando aliqui eorum* [infidelium] *credunt, si hoc in iis ipse non facit. Non fallamus homines, nam Deum fallere non valemus.* Et mox. *Prorsus non gratias Deo agimus, sed nos agere fingimus, si unde illi gratias agimus, ipsum facere non putamus.* Et alibi explicans vers. 16. cap. 1. ad Ephes. *Nova erat & recens eorum fides, prædicato sibi evangelio, quâ fide auditâ, gratias Deo pro eis agit Apostolus. Si homini gratias ageret pro eo quod illum vel putaret non præstitisse, vel nôsset, adulatio, vel irrisio veriùs quàm gratiarum actio diceretur. Non erremus, Deus non irridetur: donum enim ejus est, etiam incipiens fides, nec Apostoli falsa, vel falsarum gloriarum gratiarum actio meritò judicetur.* Et mox explicans 1. Thes. 2. *Quid est, quòd hic Deo gratias agit? Nempe vanum est atque inane, si cui gratias agit de hoc, quod ipse non fecit. Sed quia hoc vanum et inane non est, profectò Deus, cui de hoc opere gratias agit, ipse fecit:* de prædest. sanct. cap. 19. Quod si Remonstrantium

12. Ratio. Aug. ibid.

Aug. de prædestin. Sanct. c. 19.

hypotheſin admittàmus, Deum tantùm modò operari in nobis illam prævenientem gratiam, quâ *poſſimus convertere*, non autem *ipſum convertere*, ſequetur, propriè & præcisè loquendo, nos non teneri gratias Deo agere niſi pro *poſſibilitatibus*, pro *converſionis* ſc. *poſſibilitate*, non pro *ipſa converſione*, non pro *juſtificatione*, non pro *adoptione*, non pro *regeneratione*, non pro *perſeverantia*, non pro *vita æterna*; multò minus pro *prædeſtinatione ad vitam*, pro quibus omnibus tamen gratias Deo frequentes agit Apoſtolus ad Eph. 1. & ſæpè alibi. Videtis *in quanta ſe abrupta præcipitent metuentes retia veritatis*, quod *Auguſt.* olim de Pelagianis.

Sentio me (ſpectatiſsimi Academici) nimium abuſum patientiâ veſtrâ; ſed cauſa Dei propugnanda erat contra iſtos importunos non defenſores, *ſed deceptores*, *ſed inflatores*, *ſed præcipitatores liberi arbitrii*, ut appellat *Auguſt.* qui *dum homines liberos eſſe volunt*, *faciunt ſacrilegos*, quod *Auguſt. de Cicerone* pronunciat, & rectiſſimè de hiſce pronunciatur.

Hæc habui dicenda de hoc loco Apoſtoli, quem aliis negotiis implicatus ſerò tandem in manus ſumpſi.

Quod ſupereſt, hortor juniores Theologos, ut *Auguſtini* polemica contra *Pelagianos* & *Semi-Pelagianos* ſcripta diligentiùs evolvant; præſertim illa, quæ omnium poſtrema contra *Maſſilienſes* ad inſtantiam *Proſperi* & *Hilarii* jam ſenex elaboravit, libros nempe de prædeſtinatione ſanctorum, & bono perfever. Eóque magis hortor, quòd omnia ferè argumenta, quibus ille in iſtis libris *Maſſilienſes*,

silienſes, reliquias Pelagianæ hæreſis confodit, rectiſſimè in *Arminium* & *Remonſtrantes* intorqueri poſſe in hac cauſa ſtudioſus lector facilè perſpiciat.

Illud etiam verè adjicere poſſum, plus uni *Auguſtino* jam veterano, & in iſta cauſa verſatiſſimo tribuendum eſſe, quàm centum *Corvinis*, *Grotiis*, *Vorſtiis*, *Bertiis*, *Tilenis*, & id genus recentioribus dogmatiſtis. Accedat & illud Coronidis loco, *Auguſtino* ſemper adhæſiſſe hac ex parte Eccleſiam univerſalem ab ejus temporibus, Eccleſiam itē Anglicanam ab initio reformationis, & celeberrimam hanc noſtram Academiam, omneſqúe, qui ex inde apud nos Theologiæ cathedras occupârunt, ſi unum excipiamus * exorticum Gallum, unum, inquam, qui vigilantiâ majorum noſtrorum, & authoritate ampliſſima Reverendiſſimi Archiepiſcopi *Whitgifti* cathedræ ſuæ renunciare coactus eſt. Vigilate ergò; ſtate in fide: viriliter agite, & confortamini: & Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti erit vobiſcum. *Amen.*

* *Pet. Baroneus Stempanum, qui ante exactũ biennium ſuæ profeſſioni renunciavit, veritus, ne cùm juxta Dua. Margaretæ fundatricis ejus ſtatuũ, expleto biennio, electio renovãda eſſet, ipſo repudiato alius eligeretur. Unde interrogatus à ſuis, cur lecturæ ſuæ renunciâſſet: Reſpondit, ſe feciſſe, quod ſervi nequã ſolent, fugiebam (inquit) ne fugarer.*

FINIS.

LIBRARY OF THE UNION THEOLOGICAL SEMINARY NEW YORK